ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 15։ ԶՄԻՒՌՆԻԱ ՈՒՐԲԱԹ 3 ՅՆՎՐ. 1841։

ԱՐՇԱԼՈՅՍ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ

ՕՐԱԳԻՐ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ։

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

27 Դեկտեմբեր։

Վուօքըր ամիրալը՝ որ փաշայ է հիմա, ու Մապըլմ պէյը ամսուս 23 ին Իւսկիւտար բռնած շոգենաւով Աղեքսանդրիա գացին. բայց Մարմարիցա պիտի հանդչին, դաշնակցաց ամիրաներուն հետ տեսնըւելու ու անոնց կողմանէ մէյմէկ գործակալ առնելու համար, որոնք յուլիս 3 դաշնադրութեանը համեմատ՝ ներկայ գտնըւելու են Օսմանեան նաւահանգիստը ետ առնըւելու ժամանակը։ Նմանապէս Րիտու պէյը ու Ահմէտ աղան, նախկին Միւրրէ-էմինին, յիշեալ շոգենաւով գացին. առաջինին յանձնըված է որ Վուօքըր ամիրալին հետ նաւահանգիստը ետ առնէ. երկրորդն ալ Մէքքէ ու Մէտինէ պիտի երթայ, ան քաղաքներուն հարկաւոր եղած բարեկարգութիւնները ընելու համար Օսման փաշային հետ, որ մատերս Արաբիոյի կառավարիչ եղաւ ու հիմա ան կողմերը կը գտնըվի։

Մապըլմ պէյին յանձնըված է որ հոգ տանի ըստուգէ Մէհմէտ Ալիին կատարեալ հնազանդութիւնը Ասորեստանը պարպել տալով. նաեւ յատուկ գիր ունի կրեր Տէրութեան կողմանէ, որ կը շնորհէ Մէհմէտ Ալիին Եգիպտոսի կառավարութիւնը, երբոր նաւահանգիստը ետ դարձունէ ու Ասորեստանը պարպէ Լօնտրայի ժողովքին վերջին յայտարարութեանը համեմատ։

— Վեհափառ Արքան, ամսուս 23 ին Պոլիս անցաւ, Տէրութեան տպագրատուները աչքէ անցընելու համար, անկից իր հօրաքրոջ Էսմա Սուլթանին այցելութեան գնաց։

— Աւստրիայոյ պատերազմական պուէքը Մօնթէքուքուլի անունով, մատերս Կրետէ կղզիէն Նուրի պէյը բերաւ, որ բարձրագոյն Դրանը կողմանէ խրկըված էր ան կղզին կառավարիչ Մուստաֆայ փաշային հրովարտակը տանելու համար, որով Վ. Արքան միջնորդութեան աստիճանը տըվաւ յիշեալ փաշային ու հաստատեց անոր իշխանութիւնը։

Բարձրագոյն Դուռը շատ փոյթ ունի Կրետէ կղզին կատարեալ բարեկարգութեանը վրայ, ուր տեղ շատ գէշ սովորութիւններ կային քանի որ եգիպտական կառավարութեան տակն էր։ Մուհասըլ մըն ալ պիտի խրկըվի ան կողմը, որ Տէրութեան ուրիշ քաղաքներուն պէս, ամէն կերպով բարեկարգ ըլլայ։ Վերջապէս Բ. Դրան ըրցուցած խնամքը շատ օգնութիւն պիտի ընէ աս հարուստ կղզիին, որ շատոնցմէ բռնակալութեան լուծին տակը կը հեծէր. ու ամենեւին չենք երկբայիր որ հօր պէս խնամքովը ու նեցող Վ. Արքային հովանաւորութեամբը՝ որ իր Խադդի-Շէրիֆովը ազատութիւն վայելելու կը կանչէ զանոնք, շատ հանգիստ պիտի ըլլան ու յաջողութեան խիստ բարձր աստիճանը պիտի հասնին։

— Պարսից դեսպանը Միրզա Ճաֆէր անուն, անցած շաբաթ օր Վ. Արքային ներկայացաւ, արտաքին գործոց պաշտօնատար Բ. Րէշիտ փաշային հետ. Ն. Վեհափառութիւնը սիրով ընդունեց յիշեալ դեսպանը։

— Մ. Պարոն Թէստա, Հոլանտայու տէրութեան գործակալը, հինգշաբթի օր Ն. Բ. Սատրազամին տըվաւ փայեղի պասսին այսինքն Սոտրին գաւառներու Նոր Թագաւորին իր ձեռքով գրած նամակը, որով կը ծանուցանէ թէ իր հայրը հրաժարված է թագաւորութիւնէն, ու ինքը կը թագաւորէ հիմա անոր տեղը։

— Պէյօղլու ու Գալաթիա անպակաս գողութիւններ կըլլան. անցած շաբթու 4–5 խանութ բացին Գալաթիա. ասոնց մէկուն տէրը 9–10 հազար ղուրուշ դրգցուցած ըլլալով, որու բոլոր ունեցածը գրեթէ այնքան էր, անչափ տրտմեցաւ որ՝ կաթուածով (ամըլայով) հիւանդցաւ քիչ մնաց որ կը մեռնէր։

Բայց հիմա ամէն կերպ հանգստութեան ու ապահովութեան համար, հասարակութիւնը մեծ երախտագիտութիւն ու շնորհակալութիւն ունի անոր բարեխնամ կառավարիչ Թօփխանէի Մէհմէտ Ալի փաշային, որ անխոնջ ջանիւ հոգ կը տանի մարդասիրաբար իր հրամանին տակը եղած տեղւոյն ապահովութեանը ըստ ամենայն մասին. գիշերը մինչեւ առաւօտ պտըտելով իր զօրքերովը ու աչալրջութեամբ տեղեակ ըլլալով անցուդարձերուն ո՛վ ըլլալնին։ Իր գովելի աշխատութիւնը անպտուղ չելաւ. անցեալները քանի մը գողեր ու գէշ մարդիկներ բռնեց, որոնք իրենց անօրէնութեամբը քաղաքիս հանդարտութիւնը կը վրդովէին կերպ կերպ չար գործքերով։

Պէյօղլուի պալներուն բարեկարգութիւնը ու օրինաւոր և անխռով զուարճութիւնն ալ յիշեալ մարդասէր փաշային խնամոյը պտուղն է, ուր տեղ արգիլեց որ խումար չի խաղցըվի ամէն տարվան պէս. ինչու որ անխոհեմ երիտասարդները պարտք ընելով ու գողութիւն ընելով դրամ կը հոգային ու լսկոյն կը տանէին խումարի կու տային, ուսկից մեծ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

Հին աթենացիները սովորութիւն ունէին Դեմետրէ Հաստատածուհւոյն(1) արարողութեանը մէջ ցուցունել խորհրդագծաններուն (2) թէ երկրագործութեան՝ գիւտէն առաջ ու ետքը, ինչպէս էր մարդուս վիճակը։

Առջի վիճակին մէջ կը ցուցունէին անհուն յանեզր անտառ երկրի որ դեռ թագաւորութիւնը գազաններուն, որ և կը զլանար մարդկային սեռին հանգիստ սնունդը։ Ետքի վիճակին մէջ կը ցուցունէին ըլուրները, դաշտերը ցորենի հասկերով ու պտղատու ծառերով զարդարված, բնակիչներով լեցված, որոնք ապահով ըլլալով իրենց սնունդին վրայ՝ խաղաղ ու հանգիստ, մարդասիրութեան ճամբան կը քալէին։

Եթէ մեր մէջն ալ Դեմետրի արարողութեանցը պէս կատարվի Աթենայ(3) խորհրդատօնը, ի՜նչ լայնատարած ու օգտակար տեսարան պիտի ներկայացընեն մեզի երկու ընդդիմակաց երեւոյթները, այսինքն տգիտութիւնը ու իմաստութիւնը որ աղբիւր են՝ մարդկային թշուառութեանը ու երջանկութեանը։ Տգիտութեան տեսարանին մէջ պիտի տեսնենք խումբ մը մարդոց կիսամերկ, անտուն, անդարման, տարերքներուն խաղալիքը, զուրկ արուեստներէ, ու տգէտ իրենց կարողութեանցը անդամ, հիվանդներն անդարման, ծերերնին անխնամ, կանցընեն ողորմելի կեանքերնին թանձրամտութեան ու վայրագութեան մէջ. ոմանք ալ ջուրը կը[illegible], ոմանք կատղած գազանի պէս մէկըմէկ կուտեն, ու ոմանք ալ չաստուածներուն զոհ կըլլան. լեզապատառ կըլլան ու կըդողդըղան պինդ հասարակ օդերեւոյթներէն, գերի բարբարոսական նախապաշարման՝ տակնու վրայ կըլլան հազար ու մէկ ուրուականներէ, ծաղր և ծանակ խաբէութեան, և զոհ կոյր նախանձաւորութեան կրօնի։

Չերկընցընեմ՝ մեր երջանկութեանը պինտ ահռելի թշնամին է աս նողկալի տեսարանը։

Իմաստութեան տեսարանին մէջ կըտեսնանք աս շրջակայքը բոլորովին փոխված. մարդուս բանականութեան լոյսը վառված, քաջալերեալ և մտածու՝ կըպտըտցընէ աչքը փոխնիփոխ երկրիս երկինքին ու իր վրայ, որ ճանչնայ իր պիտոյքը, իր հնարքները, իր դիմադրութիւնները և իր վախճանը։ Քարանձաւները (քարէ մաղարաները) փառաշէն տըներու փոխված, անտառները քաղաքի, ապերասան անիշխանութիւնը՝ խելացի և ազատ կառավարութեան. անբանական աւերրդապաշտութիւնը՝ օգտաւէտ և օրինաւոր աստուածային պաշտաման։ Յետոյ մարդը խրոխտաբար կըզարնէ աչքը բնութեան վրայ և կըբռնադատէ զանի ծառայել իր պիտոյիցը. կիշխէ տարերքներուն, կըգրաւէ հողին տակը եղած խորունկ ու անյայտ գանձերը, կընուաճէ ծովուն բռնութիւնը և կատղած ալիքներուն հետ վարպետութեամբ կըխաղայ. կըթռչի կերթայ դէպ'ի աստղերը, իբր թէ ներկայ կըգտնըվի անոնց ծածուկ շրջաններուն, և կընուաճէ զանոնք իր հաշիւներուն տակը։ Թռչական

(1) Դեմետրայ, [illegible]

(2) Խորհրդագծան [illegible]

(3) Աթենաս [illegible] իմաստութեան։

չանցած չափերնիս կը յառաջանային․ բայց հիմա ամէն մարդ օրհնող է Մէհմէտ Ալի փաշային դըրած բարեկարգութեանը համար, որով հասարակութիւնը անմեղ զբօսանքով ժամանակը կանցունէ պարտէզներուն մէջը առանց խռովութեան ու անկարգութեան :

ԶՄԻՒՌՆԻԱ:

3 Յունվար :

Ուրախութեամբ սրտի կը լսենք Պօլսոյ մէջ գտնըված յարգի Ամիրաներուն միաբանութեան պտուղը աս օրերս մէկ գործառնութեան մը մէջ, որու բուն սկիզբը յիրաւի այնչափ մեծ բան մը չէ, բայց ամենուն բերանը պտըտելուն ու երկու ամիսի չափ քըշելուն, մանաւանդ յարգի Ամիրայից ջանքը մոռացութեան տակ չի ձգելու համար՝ արժան համարեցանք գրել :

Իւսկիւտար Սէլամսըզի Թաղը՝ Թիւթիւնճի Պարոն Մկրտիչ անունով պատուաւոր մարդուն մէկը, խելացի ու բանէ հասկըցող մէկ մը ըլլալով, ան տեղի յարգի Ազգերը արժան դատեր էին իրենց Թաղին Մուխտար ընելու : Այս մարդը եօթը տարի շարունակ իր պաշտօնը ամենայն ուղղութեամբ կառավարեց առանց մէկու մը զէն տալու և միշտ աշխատանքէ ալ չի փախչելով : Սակայն գործը ծանր ըլլալուն համար՝ շատ անգամ հրաժարիլ կուզէր․ տեղացիք ալ աղաչելով թող չէին տար :

Բայց աս օրերս քանի մը խռովարար մարդիկ գինետուններու մէջ ժողովըվելով, ու տեսակ տեսակ զրպարտութիւններ ընելով յիշեալ Մուխտարին վրայ, արզ մահսէր խըրկեցին Պատրիարքարանը՝ 15 կնիքով ու անանկ ամբաստանութիւններ ըրին վրան որ շատ բըլըրլկոց փըրթաւ Իւսկիւտարցւոց մէջ : Ասանկ վայելուչ գործքերը նոյն տեղի յարգի Ազգերը իմանալնուն պէս՝ իսկոյն իրենք ալ եկեղեցւոյ մէջ ժողովըվելով, մահսէր մը ըրին 120 կնիքով՝ Պատրիարքարանը խըրկեցին ու պաշտպանեցին յիշեալ Մուխտարը :

Ուստի Սրբազան Պատրիարքն ալ երկու կողմ մը մտիկ ընելով, ու երկու մահսէրները, այսինքն՝ եկեղեցւոյ մէջ գրածը ու գինետանը մէջ տաքցած գլուխներուն խօսածը ըրածը մէկ մէկու քով դնելով՝ իսկոյն իմացաւ որ կողմը ըլլալը իմանալուն պէս, Կոնդակաւ հաստատեց նոյն Պարոն Մկրտիչը իր գործոյն մէջ : Ասոր վրայ խռովարարները հանդարտելուն տեղը՝ ալ աւելի յանդըգնեցան ու սկսեցին յայտնի թշնամութիւններ ընել :

Յարգ՝ ի Ամիրաները, որ հիմակ ամենէն ալ ազգին գործոյն համար իբր թէ իւր թէթիկի վրայ կեցեր են, երբոր իմացան աս բանս՝ արծիւի պէս վըրանին հասան, ու տեսնալով աս ձախծած ըղեղներուն բռնած անվայելուչ ճամբան՝ հասկըցան ինչ մարդիկ ըլլալնին․ վասն զի ասոնք քանի մը անգամ ազգին մէջ ոտքեր ցաներ են, որոմներ հաներ են, ու ազգը տակն ու վրայ ըլլալուն պատճառը իրենք են եղեր․ բարակ մը քննելնուն ետև իմացան որ ասոնց միտքը չէ թէ Մուխտարի վրայ է, այլ մանաւանդ իրենք զիրենքնին խօսքի տէր համարել տալ, մեծութիւն ծախել և այլն․ ասոր համար յարգելեաց ժողովքներէն դուրս վռնտուեցան ու պատուէր եղաւ իրե՛նց որ մէկմ ալ ազգի գործի չի խառնըվին․ չէ նէ՝ իսկոյն կը պատժըվին : Մուխտարին ալ խոհեմ ու բարի մարդ ըլլալը աւելի երևան ելաւ, երբոր տեսաւ որ խռովութիւնը իրեն համար է ու լըմընալիք չունի, ինքնալ հրաժարեցաւ բոլորովին որ կռիւը դադրի․ կը յուսանք որ գլխովին անհետ կըլլայ կռիւը ու խաղաղութիւնը կը տիրէ, թէպէտ գործը բոլորովին լըմընցած չէ :

Աս պզտիկ գործը, ինչպէս որ վերը ըսինք, ըստ ինքեան պարապ բան մը կըթուի, բայց մեր միտքը Ամիրաներուն վրայ դարձել է․ որոնց խոհեմութիւնը ասկից կերևնայ որ՝ ասանկ պզտիկ գործքնալ անտես չեն թողուր, ամէն ջանքով կըհոգնին կաշխատին որ չի մեծնայ․ աղէկ հասկըցեր են որ ամէն մեծ չարիքները պզտիկէն կըմեծնան ու ետքը դժուար կըլլայ բնաջինջ ընելը : Մեծ յոյս ունինք որ ասկից ետև անանկ ազգէտ, անճանի մարդիք խօսքի տէր չեն կրնար ըլլալ, խռովութիւն չեն կրնար հանել, որ ազգն ալ կըխաղաղի ու հանգիստ օրեր կանցընէ խոհական Ամիրաներուն հովանաւորութեանը տակը :

— Ազնուամեծար Մսիէ Յակոբը Կուճիկեան, կիրակի առտու Իզմիր հասաւ զարդ խակոն շոգենաւով՝ որ Պօլսէն կուգար․ ու նոյն օրը յիշեալ Նաւով ճամբայ ելաւ որ Լօնտռա երթայ :

Մեծ ուրախութիւնով լսեցինք որ Իւսկիւտարու Ճեմարանը աղէկ կարգի դրված է հիմա, Պէրայայի Ամիրաներուն ազգասիրական ջանքովը, ու շատ յոյս կու տայ որ գիտութիւններով պտուղ ծաղկի․ որովհետև յիշեալ Մ․ Յակոբ Կուճիկեանը անձամբ գացեր պտըտեր է, մեծապատիւ արքունի Ճարտարապետ Յովհաննէս Ամիրային հետ, ու հայկաբանութեան դասէն սկսեալ, բոլոր դասերը՝ այսինքն քերականութիւն, գեղեցկագրութիւն, նկարչութիւն, աշխարհագրութիւն և մաթեմաթիգա, մտիկ ըրեր է, ինչ կերպ ըլլալը հասկընալու համար : Ուստի՝ թէ աշակերտաց յառաջադիմութիւնը և թէ կառավարութեան կարգը ինքնին տեսնալով իր սրտին հաճութիւնը ու հաւանութիւնը յայտներ է այս շնորհակալութեան խօսքը ըսելով, " ինչ որ պէտք է ճեմարանին համար, գիրք կամ գործիք, Լօնտռա գրեցէք և ուզեցէք ինծի՝ մեծ շնորհ մը ինծի եղած կը սեպեմ, համարելով որ ես ալ այս ընկերութեան մէջ ընդունած էք " :

— Աղքատաց Ինտեղանտեանին կաղէթաները չորրորդ թիւով կը ծանուցանէ որ՝ ալ դրօշակը (պայրագը) պիտի դարձունէ, այսինքն տաճկերէն լեզուով յօրինելու է իր կաղէթան․ ․ ․

Շատ կը ցաւինք որ յիշեալ կաղէթատէրը հայերէն լեզուի վրա համարում չունեցող մարդկանց խորհուրդէն հանված, և յառաջ իր օգուտը փընտռելով ալ աւելի [illegible] գտնալու համար, աս որոշումը ըրած է ակամայ կամօք :

Յիրաւի մենք ալ գիտենք որ հասարակութեան մեծ մասը հայերէնի տեղեկութիւն չունենալով, կամ մանաւանդ իրենց լեզուն բանի տեղ չի դնելով՝ ալ աւելի կախորժեն տաճկերէնը․ բայց մեր ջանքը աս պիտի ըլլայ որ կրցածնուս չափ աշխատինք աս անվայել սովորութիւնը անհետ ընելու մեր ազգին մէջէն, որն որ դժբաղդութեամբ շատ տարածված է, առօրեան օրս․ ու շատ յոյս ունինք որ քիչ քիչ ամենուն ընտանի կըլլայ մեր աշխարհաբառ լեզուն,

---

հնչէն փայլերու ապաւինելով՝ կըտանի ու կըտարածէ ամէն դաւառ՝ տիեզերքիս հարստութիւնը․ կըդաշտէ և կըդըմանէ անծանօթ աշխարհներ․ անխտիր կըդըրկէ ընկերական բարեկամութեամբ ամէն մօտաւոր ու հեռաւոր ազգերը, կապերով բանականութեան և առևտրին․ վերջապէս կապիտ խօսուն կենդանի ըլլալէն կըլլայ զօրանք մը և՛ գրեթէ ակներև աստուածութիւնը ընութեան :

Հիմակ այս տեսարաններուն երկուքն ալ եթէ խոկայ մէկը, պիտի զուրցէ ինքնիրեն․ տգիտութեան տեսարանին մէջ տեսածս է ՄԱՐԴԻՆ ՏԳԻՏՈՒԹԻՒՆ․ ու գիտութեան տեսարանին մէջն ալ տեսածս է ՄԱՐԴԻՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ : Բայց փիլիսոփայութիւնը ընդհանուր մայր գիտութեան սկզբնապետ և առանձնակեաց ոգիներու, զուրկ ըլլալով բնութենէ ու իր ոտքերը գետնը (թօփրաղը) ըլլալով, թշուառութեամբ շատ դանդաղ յառաջադիմութիւն մը ունեցաւ․ ու տուաւ տհաս պտուղներ առանց մնայունութեան, մինչև որ իշխանական կարողութիւնը հասաւ ճանչնալու անոր բոլոր յարգը և զօրեղապէս դարձընելու զանի ընկերական պիտոյից մէջ :

Անիկա է որ մարդկային ճարտարութիւնը զրգռող փարձը և պտուղը, որ սնունդն է աղնուական ոգիներուն, կըրնայ միակ քաջալերել զանի, խոհեմարար կըբանեցընէ անոր ուժը, և կը շրջէ զանի դէպ 'ի կեդրոնը հասարակաց օգտին : Երջանիկ է փիլիսոփայութիւնը, երբոր գերագոյն իշխանութիւնը կերկընցընէ անոր իր բարերար ձեռքը և կըվերցընէ զանիկա ու իրեն կառնէ․ հաւատալէն առաջ կխորհի կըկշռէ․ գործելէն առաջ խոհեմութեամբ կը փորձէ, յուսալ կըշարունակէ․ ուստի հարկաւ հաստատուն կըլլայ փիլիսոփայութիւնը իր հաւատացածին մէջ և տեւական իր գործոյը մէջ․ ու վերջը յաւիտենական յիշատակ կըթողու իր գործքերէն․ Երջանկագոյն է գերագոյն իշխանութիւնը երբոր փիլիսոփայութիւնը իրեն խորհրդական և գործակալ կառնէ ու կըփայլի անոր փառքովը : Ամենաերջանիկ է մարդը, երբոր աս մէկըմէկէ բաժնըված երկու յատկութիւնները կըմիանան մի և նոյնի թի մը վրայ՝ և կըվերաբաղդէն մարդուս ճակատագրին : Այս գերաշխարհիկ բաղդորութիւնը, այս փիլիսոփայական իշխանութիւնը որպիսի բարերար փոփոխութիւններով, որպիսի բարեբաղդ սքանչելիքներով չի բեղնաւորիր : Իր սանձծիչ ձայնը կըկանչէ իրեն քանքարաւոր մարդիկները ու անոնք ալ կըբողբոջին : Կըսէ ժողովուրդին․ երջանիկ եղէք, անոնք ալ երջանիկ կըլլան :

Կըպօռայ հանճարոյն․ արթնցիր, ան ալ կըննուի կըխոյանայ նախապաշարման վհին մէջ՝ ամէն ուժով ձեռք ձգելու համար․ ճշմարտութիւնը․ իր հաճութեան մէկ նայվածքը միայն է կայծը որ կըբորբոքէ դիւցազնութեան հրդեհը : Իր բերնէն կըհոսի կարգ և ներդաշնակութիւն․ իր ամէն մէկ քայլը կըթողու մէկ նշան մը բարեգործութեան և լուսոյ՝ իր դէմքը իր ակնարկութիւնները, վերջապէս ամէն կողմը կըշնչէ լոյս և ճըշմարտութիւն :

Ահա քեզի հետևութիւնը փիլիսոփայութեան որ առաքինութեան հետ միացած է՝ արուեստը երջանիկ ըլլալու․ ուստի փիլիսոփայութիւնը կըպարտնակէ արուեստը երջանկութեան հասնելու : Որչափ ջանանք մեր ազգը մեր հայրենիքը ու մեր զաւակները լուսաւորել այս գերաշխարհիկ լուսովը ու երջանկացընել․ ամօթով չի մնանք ուրիշ լուսաւորեալ ազգերուն առջին մենք ալ Նախան-

ու օտար ազգաց առջին ամօթով չենք մնար ուրիշ լեզու մը մուրալով՝ մեր մտքի խորհուրդը իմացընելու համար ։

— Մեր օրագրութեանը մէջ՝ Թիւ 13 . յիշված Բէտիքի ապստամբ զօրքերէն՝ 100 հոգիի չափ Սօֆուճայի կողմերէն բռնուեցան, որոնք առ շաբաթ նորին Վսեմութիւն Հալիլ Բէգավիլ փաշան Կոստանդնուպօլիս խրկեց որ արժանաւոր եղած պատիժը ընդունին ։

— Յարգամեծար Էղուա Նուէլմոնքի նաղձի օղլուն, որ գերապատիւ Աւէֆմոնքի պէյին շնորհիւ շատոնցմէ Սամսոնցիներուն հոգաբարձու փոխանորդ էր այս քաղաքը, ու անցեալները Սամսոն կըղլին եղած խռովութեան համար խրկըվելով իր բարոյական խրատովը ու ազդու յորդորանքովը ան կըղլին անկարգութիւնները դադրեցընելով ու հանդարտութիւնը բոլոր ամէնայն մասին հաստատելով՝ Պօլիս դարձած էր, որ Օսմանեան Տէրութեան՝ հարկաւոր եղած ծանօթութիւնները տայ ։ Նորին Վեհափառութիւնը բարեգութ Արքան ալ յիշեալ գործակալին աս դիպուածին մէջ ըրած բարեխնամ ծառայութիւնքն գոհ ըլլալով, և պատուական սուր մը ու սփալէթօներ շնորհելով՝ Սամսոն պէյ անուանեց զանիկա որ անցեալ կիրակի Պօլիսէն հոս եկաւ Սամսոն երթալու համար ։ Բարձրագոյն Դրան աս ընտրութիւնը՝ Սամսոնցիներուն շատ հաճելի եղաւ, որոնք յուսահետև Նուէլմոնքի Պէյին բարեխնամ կառավարութեամբը՝ կը յուսանք որ հանդիստ օրեր պիտի անցընեն ու ալ ուրիշ խռովութիւն չի պիտի ըլլայ մէջերնին ։

Կըսեն թէ, Նորին Վեհափառութեան կողմանէ իփթիխար նշանի մը կը պատրաստըվի, որ Նուէլմոնքի պէյին շնորհէն ։

ԱՄՈՐԵՍՏԱՆ

Պէյրութ, 10 դեկտեմբեր ։ Մեհմէտ Ալի փաշային Հնազանդութեան լուրը Պէյրութ հասաւ ան դի_ ակոն շոգենաւով, որ Մալդայէն ու Մարմարիսայէն գալով՝ Էմիր Պէշիրի մարդիկներէն ալ քանի մը հո_ դի բերաւ ։ Աս ուրախութեան լուրը՝ իսկոյն Էմիր Պէշիրին ալ խրկըվեցաւ, որ լեռանը ծեր իշխանին յաջորդն է ։

Երկրին կացութիւնը ամենևին փոխված չէ ։ Իպրահիմ փաշան դեռ չի հեռացաւ Դամասկոսէն, ու քանի մը ձիւնին կռիւներ պատահեցան իր զօրքերուն ու Նսորեատանցոց մէջ ։ Հիմակու հիմա Դամասկոս քաղաքը միայն եգիպտացւոց ձեռքն է ։ Ընդհակ կըսեն թէ Իպրահիմ փաշան դէմ կը կենայ իր հօր կամեցողութեանը, որ հրաման ըրած էր անոր շուտով Եգիպտոս դառնալու, բայց անոր հիմակվան շարժուածքը յայտնի կը ցըցընէ որ՝ Մեհմէտ Ալին հրամանը անշուշտ պիտի կատարվի ։

Օսմանեան բանակը երեք գունդ բաժնըված՝ որ 12,000 հոգի են, աս գիշեր ճամբայ ելաւ որ Դամասկոս երթայ ։ Մէկ գունդ՝ ալ Լեռնաբնակներու, նմանապէս 12,000 հոգի, առօր վաղը պիտի երթան հանընին անոնց ։ Զահլէ ըսված գիւղաքաղաքը՝ ասոնց ժողովըվելու տեղը պիտի ըլլայ ։

Գաղղիական Օրագրութեան մը մէջ կը կարդանք .

« Անցած Նոյեմբեր ամսու 20 ին, Ալեքսանդր անունով նաւը, որ Բոչինչինայէն կուգար . Թագաւորութիւն մը նէ Հնդկաստանու մէջ, քանի մը մղոն հեռու Պօրտոյի գետէն, սաստիկ փոթորկի մը հանդիպեցաւ, որ քշեց տարաւ դէպ 'ի փոքր Բրիտանիա ըսված կողմը . վերջապէս եկաւ խարիսխ նետեց Լօրմարիէքէյի նաւահանգիստը ։ Նաւին մէջ չորս Բոչինչինացի կան, որոնք եկած են Գաղղիայի տէրութեանը նուիրել իրենց ազգին բարեկամութիւնը, ու մեր նաւաստիները (թերջմանները) աչքէ անցընել,

« Աս Բոչինչինացիներուն երկուքը, մէկը 40 տարեկան, միւսը 45, մանտարին են (այսինքն ան երկրի նախարարներէն) միւս երկուքը 20–22 տարեկան, երևելի մարդկանց զաւկներ են . ասոնց գեղեցիկ հայեցուածքը, խղճալից (եղեր) թխագոյն մարմինը, մանաւոր հետաքրքրութիւն մը կուտայ ժողովուրդին որ կուզեն տեսնել զանոնք ։ Մազերնին սափրած են Չինացոց պէս . միայն թէ երկան փունջ մը ձգած են գըլխուն մէջ տեղը . ընչացքնին (պըռնկնին) շատ վար կիջնայ ու գրեթէ բերաննին կը ծածկէ ։ Բայց աւելի զարմանալին աս է որ, յիշեալ երկու մանտարինին ակռաները՝ աղնիազի (ապանոզի) պէս սև են ։ Բոչինչինացիք գեղեցկութիւն կը համարին իրենց մէջ, սև ակռայ ունենալը, որն որ արտօնութիւն մը նէ, որու շատ կը ցանկան նորահաս երիտասարդները, բայց չեն կրնար ունենալ մինչև որ 25 տարու չըլլան ։ Կըսեն թէ կը սևցընեն ասոնք իրենց ակռաները լեմոնի հիւթովը (եղով) ու տասնկ սև կը պահեն պէթէլ ծամելով, որ Հնդկաստանի բոյսն է ։

Ասոնց հանդէսական հանդերձը, որ հաճեցան հագնիլ ու ցըցունել ժողովուրդեան, ասոնք են ։

Սև գլխարկ մը կը դնեն գլուխնին որ ծածրակի (էնքսէի) ծածկոց ունի, ու վրան ալ փոքրիկ արծաթէ գունտ մը . գլխարկին առջևի ու ետևի կողմը արծաթէ զարդերով կը փայլին, որոնց մէջ անդին մեղամոմի կտորվանքներ դըրած են անդամանդներու պէս ։ Իրենց հանդերձը կապոյտ մետաքսէ զգեստ մը նէ, ու մինչև գետինը կը հասնի . կուրծքին մէջ տեղէն սկսեալ մինչև դօտիէն վար, թիթեղ մը (մատենէ նուրբ տախտակ մը) կայ, որու վրա մետաքսէ ու ոսկի թելով բանված թուչուններ կան ։ Կարմիր գոյնը շատ է յիշեալ թիթեղին մէջ, որու բոլորտիքը արծաթ է ։ Կապոյտ գոյնը՝ երկրորդ կարգի մանտարինները կը որոշէ առաջին կարգէն, որոնք կանանչ կը հագնին . Թագաւորը միայն դեղին գունով հանդերձ կը հագնի . հասարակ ժողովուրդին հագածը ընդհանրապէս սև կամ թխագոյն է ։ Ձի հեծնալու որ ըլլան, ծաղկանկար ու մեծ հանդերձ մը կը հագնին ետևի կողմէն երկուք բաժնըված . ուրիշմալ տակէն կը հագնին որ ճերմակ է ու եկեղեցական շապիկի կը նմանի ։

Ֆրանքֆօրդի օրագրութիւնը մանրամասնաբար կըպատմէ, փրէնս Ժօէնվիլի փոքրիկ նաւախումբին վրայով, որ Նաբօլէօն կայսեր մարմինը Ս. Հէլէնայէն փարիզ տարաւ ։ Կըծանուցանէ նաև ինչ հանդէս որ պիտի ըլլայ յիշեալ մայրաքաղաքը ։ Գաղղիացւոց տէրութեան հրաւիրմանց թուղթը՝ որն որ ամէն կողմ գրեց, սրտաշարժ է, ու լաւ կիմացընէ ինչպէս որ պիտի կատարվի աս մեծ հանդէսը ։

« Յիշեալ նաւախումբը՝ Նոյեմբեր 26 ին Շէրպուրկէն ելաւ, դեկտեմբեր I ին Մ՝Եզօն հասաւ, ուր տեղ դիմաւորելու գացած էր Օռլէանի դուքսը . 2 ին Բուրըվուայ հասնելով՝ գիշերը հոն կեցան որ հետևեալ օրը փարիզ մտնան ։

« 3 ին առտըվանց կանուխ, զինուորական թմբուկներուն ձայնովը զօրքերը ժողվեցին, ու ժողովուրդ նալ սկսաւ լեցվիլ Եղիսեան դաշտը ըսված տեղը ։

« ժամ 3 ին՝ ազգային պահապանները ժողըվըվեցան ան կողմի փողոցներուն մէջը ։

« ժամ 4 ին՝ անթիւ ժողովուրդ լեցված էր քաղաքին ամէն կողմը, ու միշտ եկեղնալու վրա էր ։

« ժամ 6 ին՝ թնդանօթները իմացուցին որ Թագաւորը Թիւլըրիի պալատէն ելաւ դէպ 'ի օդէլտ զէնվալիտ ըսված պալատը գնաց, (այսինքն ուր տեղ որ կը բնակին ծերութեան համար անկարող ու անպիտան զօրքերը) ։ Թագաւորը 10–15 կառքով կերթար, իր նստած կառքին մէջն էր Թագուհին, Մատամ Ադէլայիտը և Օռլէանի դուքսը . առջևէն կերթար գունդ մը զօրք ։

Վերջիշեալ օրագրութիւնը մինակ այսքան լուր կուտայ . վասն զի նոյն օրը կէսօրվան ատեն՝ սուրհանդակը փարիզէն ելլալով, իր թղթակիցները ժամանակ չէին ունեցեր որ աս հանդէսին պատմութիւնը լըման գրեն ։

Յունաստանի օրագրութիւնները հետևեալ լուրը կուտան ։

« Անցածները մեծ աղմուկ մը ելաւ Ալպանիայի կողմը, վասն զի խումբ մը չարագործներու՝ 2000 հոգի, շատ կերպ անօրէնութիւններ ըրելէն ետև յարձակվեցան Եանեայի վրա, ու կուզէին որ ներս մըտնան ու ան կողմի քաղաքները թալլեն ։

« Բայց Եանեայի փաշան, երբոր լըսեց աս աւազակներուն չար դիտաւորութիւնը, իսկոյն 8 հարիւր հոգի կորիճ զօրք ժողվեց, յանկարծակի վազեց վըրանին ու չարաչար զարնելով՝ ցիրուցան ըրաւ զանոնք ։

« Կը լսենք որ հիմա հանդարտ է ան կողմերը, յիշեալ փաշային արթուն կառավարութեամբը ։

ձևի ըլլանք անոնց պէս . վասնզի աստնկ լուսաւորեալ դարու մէջ տըգէտ մընալնիս՝ մեզի մեծ ամօթ է ։ Բայց աս ալ կըսեմ գիտութեան հետևողներուն, թէ՝ ասոր ստացումը կըլլայ հետևելով բանականութեան սկզբունքներուն, մտնելով բնութեան և թօթվելով նախապաշարումները ։

Յ. Պ. Թ.

Թաղէս Միլէտացին, Յունաստանի եօթը իմաստուններուն մէկն, էր . հարցուցին անոր . ամէնէն հին ո՞վ է ։ — Պատասխանեց, Աստուած ։ — Ամէնէն գեղեցի՞կ ։ — Աշխարհքը որ Աստուծոյ գործն է ։ — Ամէնէն ընդարձա՞կ ։ — Տարածութիւնը որու մէջ պարունակեալ է ամէն բան ։ — Ամէնէն հանդարտը ։ — Յոյսն է, վասն զի ամէն բան կը կորսնցընէ բայց ան կը մնայ ։ — Ամէնէն աղէ՞կը ։ — Առաքինութիւնն է . վասն զի առանց անոր ամենևին բան մը բարի չըլլար ։ — Ամէնէն շո՞ւտը ։ — Մարդուս միտքն է որ մէկ վայրկենի մէջ բոլոր տիեզերքը կը պտըտի ։ — Ամէնէն դիւրինը ։ — Ուրիշին խրատ տալն է ։ — Ամէնէն դժուա՞րը ։ — Ինքզինքը ճանչնալն է ։ — Ամէնէն խելացին և իմաստունը ։ — Ժամանակն է որ ամէն բան կը կատարելագործէ ։

ՍՄԻՒՌՆ

Շատ յոյս ունինք որ աղ պիտի խաղաղի աս երկիրը, վասն զի խռովայոյզ մարդիկները՝ սկսան օր ըստ օրէ հանդարտիլ։

Կը հաստատեն թէ՝ տէրութեան մեծամեծները պիտի ժողվըվին մարտի 4 ին. բայց ընտրութիւնները ըլլալու են փետրվար ամսու սկիզբը։

Ամենեւին չենք երկբայիր որ Նաւարքեղօ անուն զօրապետը՝ փոխանորդ պիտի ընտրըվի Իզապէլ Թագուհիին, քանի որ պըզտիկ է, (լըման 10 տարու է յիշեալ Թագուհին սպանիացւոց) առանց ունենալու ուրիշ օգնական մը։

Տէրութեանը տըված ապահովութիւնները, թէ բոլոր մեծամեծները միաբանութեամբ ջանք պիտի ընեն տպագրութեան ազատութիւնը պաշտպանելու համար, ընդհանրապէս մեծ ուրախութիւն մը տըված ժողովուրդին։ Թագուհիին հիմակվան փոխանորդները՝ ամեն բանի յանձնառու եղած են, հասարակութեան մէջ բարեկարգութիւնը պահելու համար։

ՇԱՐԺՄՈՒՆՔ

Գաղղիական շոգենաւերուն,

Լատինացւոց թւով։

Մարսիլիայէն կելլայ ամեն ամսու	1, 11, 21
Կը հասնի՝	
Լիվօռնօ	3, 13, 23
Մալթայ	7, 17, 27
Աղեքսանդրիա	4, 14, 24
Աթէնք	2, 12, 22
Սիրա	1, 11, 21
Իզմիր	2, 12, 22
Կոստանդնուպօլիս	4, 14, 24
Կոստանդնուպօլսէն կելլայ ամեն ամսու	7, 17, 27
Կը հասնի՝	
Իզմիր ամեն ամսու	9, 19, 29
Սիրա	1, 11, 21
Աթէնք	2, 12, 22
Աղեքսանդրիա	4, 14, 24
Մալթայ	4, 14, 24
Լիվօռնօ	10, 20, 30
Մարսիլիա	1, 11, 21
Մարսիլիա երթալու համար,	
Իզմիրէն կելլայ ամեն ամսու	10, 20, 30
Սիրայէն	1, 11, 21
Աթէնքէն	10, 20, 30
Աղեքսանդրիայէն	7, 17, 27
Մալթայէն	6, 16, 26
Լիվօռնօյէն	10, 20, 30

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԻԶՄԻՐ

3 Յունվար։

Առեւտուրնիս միշտ անշարժութեան մէջ է հասարակապէս, ու շատ ծախս չըրաւ այս շաբաթ։

Խահվէ: Օրէ օր գիները իջնալու վրայ են, որովհետեւ անպակաս խահվէ կու գայ Ամերիքայէն ու Թրեստէն, ասօրվան գինը՝ Թրեստու ապրանքին համար 650—660 է. Ամերիքայի վարնոց ապրանքը 630—640։

Չիվիտ: Բաւական ապրանք կայ. Պէնկալայի առաջին տեսակը՝ 115 ղրուշ. երկրորդ տեսակը՝ 90—100։

Շաքար: Կուզվի. Ինկիլիզու լաւ ապրանքը՝ 250—255 խանդարը, Անվերսայինը՝ 220—230. միջակ ապրանքը՝ 180—190։

Խըրմըզ: Շատ ապրանք չկայ. գինը՝ 85—90 ղրուշ օխան։

Շիմշիր: Քիչ ապրանք մնաց ու 34—36 ղրուշ խանթարը դիւրավաճառ է։

Խալի: Անշարժութեան մէջ է. գինը՝ 19—20 ղրուշ արշընը։

Բամպակ: Սկսաւ դուրսերէն բաւական ապրանք գալ. բայց գիները միշտ անուանով միայն են, ու ուրիշ ապրանքայ հետ փոխանակութեամբ կը ծախվի. որով հետեւ Եւրոպայի լուրերը շատ գէշ ըլլալուն համար գնող առնող գրեթէ ամենեւին չկայ։

Մեղրամոմ: Աս տարի խիստ քիչ ապրանք կայ կըսեն՝ բանված լաւ ապրանքը՝ 900 ղրուշ խանթարը դիւրավաճառ է։

Աֆիոն: Քիչ ապրանք կայ ու գինը՝ 85—86 դիւրաւ կըվաճառվի

Ճէհրի: Միշտ մի և նոյն անշարժութեան վիճակի մէջ կըգտնըվի. աս օրվան գիները՝ անուանով միայն են 26—28 ղրուշ օխան փոխարկութեամբ կըվաճառվի։

Մահմուդիէ: Շատ ապրանք չի կայ. առաջին տեսակ լաւ ապրանքը՝ 270—280 ղրուշ, երկրորդը՝ 100—180 ըստ տեսակին։

Քէօք պօյա: Կուզվի միշտ. Պախըրու լաւ ապրանքը՝ 225—230. Խոյաճըխինը՝ 215—220. Կէօրտէսինը՝ 214—218։

Ցորեն: Բաւական ապրանք գալով դուրսերէն գիները քիչ մը իջան աս շաբաթ։

Ուշախի ապրանքը՝	36	ղրուշ քիլէն։
Մանիսայինը՝	32	"
Մոսկոֆինը՝	38	"
Մէլեմէնինը՝	30	"
Գարիին գինը՝	15	"

Փալամուտ: Լաւ ապրանքը շատ չի կայ. Ինկիլիզու տեսակ ապրանքին աս օրվան գինը՝ 65—68 Թրեստու տեսակը՝ 80—82։

Չէթ: Միշտ կուզվի. աս օրվան գիները՝ 220—230 ղրուշ է խանթարը, ապրանքը նաւուն մէջը աւանդելու պայմանաւ, այսինքն ֆրանք ապօրտօ։

Մետաքս: Ուզվիր ու գնող առնող քիչ կայ. Պրուսայու կարճ խալըան՝ 285 ղրուշ թէֆէն։

Երկան	"	270—272
Մէշտուտը՝ կարճ	"	340
Երկան	"	320

Պարեամպօլու ապրանքը: 136—137 ղրուշ օխան։

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

Մօտերս վարպետ աչքբոյժ (քէհհալ) մը եկաւ աս քաղաքը, Մանօլի Նօտարաչէ անուն, որ խօսք կուտայ բժշկելու ինչ կերպ աչքի ցաւ ունեցող որ ըլլայ, կամ ստուերած (փէրտէ) ունենայ աչքին վրա, թէեւ հինցած ըլլայ այս ախտը. կըխոստանայ եւս ամենեւին ստակ մը չառնել մինչեւ որ չի բժշկըվի ցաւագարը։

Յիշեալ բժիշկը կընակի՝ Գըզլար սօխախի ըսված թաղը, Մատամ Տէնային տունը։

Հանգուցեալ բարեյիշատակ Տէր Յովհան վարժապետի որդին յարգի Գրիգոր վարժապետը, պատիւ կը համարի անձին ծանուցանել հասարակութեան թէ՝ Հօրը գրուածներէն որու քով որ կը գտնըվի, շնորհք ընէ խրկէ իրեն, ինչու որ՝ անոնց մէջէն տպվելու արժանի բաները պիտոր ընտրըվին։

ԶԱՆԱԶԱՆ ՍՏԱԿՆԵՐ

Տիրէքլի ըռեալ (սարաֆի գին)	23 ½
Չիչէքլի	22 ⅜
Հինդ ֆռանքնոց	21 ¼
Հինդ տըրախմի	19 ⅛
Հինդ ըռուպլի քարպօվոլա	17 ¾
Վենետիկի ոսկի	50 ½
Մաճառ	49 ½

ԻԶՄԻՐ

3 Յունվար։

Լոնտրա	109
Մարսիլիա	171
Թրեստ	423
Հօլանտա	
Կոստանդնուպօլիս հարիւրին	1 ½–2

ՓՈԽԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆՔ

ՊՈԼԻՍ

25 Դեկտեմբեր։

Լոնտրա	110 ⅛ – 109 ½
Մարսիլիա	174 ¼ – 174
Վիէննա	444 – 443
Թրեստ	443 – 442
Լիվօռնօ	147 ½ – 147

ԱՐՇԱԼՈՅՍ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ. աս Օրագիրը շաբաթը անգամ մը կը տպվի։

Գին տարեկան ստորագրութեան 120 ղրշ է. կանխիկ (փէշին). ով որ կուզէ կրնայ ստորագրվիլ.

Իզմիր՝ օրագրութեան տպարանը։

Էօտէմիշ՝ բժիշկ Պ. Սարգիս Կարապետովին տունը։

Պօլիս՝ Մեզիր խանը Իզմիրցի Մուսալեան Գալուստ Աղային գրատունը։

Աղեքսանդրիա՝ Աղազանեան Կարապետ Աղային մաղազան։

Թրեստ՝ Աբելեան Գրիգոր Աղայի գրատունը։

Պուրսա՝ Քապաքճեան Գրիգոր Աղային մաղազան։

Թօխաթ՝ Սըվազա խանը Հիւսիսեան մահտեսի Մանուկ ու մահտեսի Աւետիք Աղայից մաղազան։

Էտիրնէ՝ Փափազեան Պօղոս Աղային վաճառատունը։

Էրզրում՝ Յակոբճանեան Աղա Սարգսին մաղազան։

'Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՍՏԵՓԱՆՈՍԻ ՊԱՊՕԵԱՆ